Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Muistio

25.10.2023

Eduskunnan Valtiovarainvaliokunnan Hallinto- ja turvallisuusjaosto

HE TAE 2024, PL 26, Sisäministeriön hallinnonala
VNS 1/2023 vp (JTS 2024-2027)
neuvotteleva virkamies Antti Häikiö / Sisäministeriö, kansainvälisten asioiden yksikkö

Sisäministeriön hallinnonala, TAE 2024 - Siviilikriisinhallinta

Tiivistelmä

Sisäministeriö pitää talousarvioesityksen mukaisesti siviilikriisinhallinnan toimintamenoja[1] riittävinä Kriisinhallintakeskuksen tehokkaan toiminnan kattamiseksi mm. 130 kriisinhallintaoperaatioihin lähetetyn suomalaisen asiantuntijan työnantajana.

Ukrainan sodan sotarikosten käsittely kuitenkin myöhästyy olennaisesti, ellei Euroopan unioni ja sen jäsenmaat kykene vahvistamaan ei-sotilaallista kriisinhallintaa olennaisesti vuosina 2023 – 2027, kuten jäsenmaat ovat ns. kompaktisitoumuksessa siviilikriisinhallinnan suorituskykyjen kehittämisestä sopineet.

Suomi kuuluu EU:n siviilikriisinhallinnassa viiden johtavan jäsenmaan joukkoon ja sen suurin vahvuus on jakaa oma kansallinen malli muille jäsenmaille ja siten vaikuttaa koko unionin kriisinhallintakykyyn ja -kehitykseen. Tähän tehtävään sisäministeriö ja Kriisinhallintakeskus tarvitsevat nykytason mukaiset talous- ja henkilöstöresurssit.

Yleistä

Kriisinhallinnan tilannekuva ja toimintaympäristö ovat muuttuneet jatkuvasti vaativammaksi. Ukrainan sodan sotarikoksia tutkitaan, syytetään ja tuomioita käsitellään vielä 2050-luvulla, jos prosessi käsitellään kuten Kosovon sodan (1998 – 1999) rikokset, joita varten EU:lla on syyttäjätoimisto ja tuomioistuin edelleen (2023) Haagissa Hollannissa. Suomi osallistuu sekä Ukrainan että edelleen Kosovon sodan sotarikosten käsittelyyn.

Kriisinhallinnan haasteet ja heikkoudet heijastuvat välittömästi Euroopan ja jäsenmaiden turvallisuuteen, vaikka kriisi ja konflikti tapahtuu Afrikassa, Lähi-idässä tai Länsi-Balkanilla kuten tämänkin vuoden aikana on todettu. Ilmasto- ja ympäristövaikutukset Sahelin alueella Afrikassa siirtyvät sääilmiöitä enemmän vaikutuksiksi Euroopassa.

EU-perussopimuksen mukaan kriisinhallinta perustuu jäsenmaiden suorituskykyyn[2]. Myös osallistumisen rahoitus on pääasiassa jäsenmaiden vastuulla. EU:n oma rahoitus siviilikriisinhallinnan kuluille ei ole kasvanut kahden monivuotisen budjettikauden 2014 – 2020 ja 2021 – 2027 aikana, vaikka turvallisuusympäristö on

[1] 26.01.04; Kriisinhallintakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v). Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 434 000 euroa.
[2] 42. artikla - 3. Jäsenvaltiot asettavat unionin käyttöön yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toteuttamiseksi siviili- ja sotilasvoimavaroja myötävaikuttaakseen neuvoston määrittelemien tavoitteiden toteutumiseen. Ne jäsenvaltiot, jotka muodostavat keskenään monikansallisia joukkoja, voivat asettaa ne myös yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan käyttöön.

muuttunut olennaisesti. EU:n siviilikriisinhallinnan operaatioiden määrä on kasvanut samana aikana yhdeksästä kolmeentoista. Suomi kuuluu EU:n viiden eniten osallistuvan jäsenmaan joukkoon.

Siviilikriisinhallinta on osa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan kuuluvaa kriisinhallintaa sotilaallisen kriisinhallinnan rinnalla. Sisäministeriö näkee sen myös sisäisen turvallisuuden ulkoisena ulottuvuutena ja vaikuttamisena turvallisuuden juurisyihin ongelmien äärellä. Valtioneuvoston ohjesäännön ja siviilikriisinhallinnan lainsäädännön mukaisesti siviilikriisinhallinnan vastuu jakaantuu ulkoministeriölle ja sisäministeriölle: ulkoministeriö päättää Suomen osallistumisesta ja sisäministeriö vastaa sen kotimaan eli kansallisista valmiuksista. Tätä tehtävää varten sisäministeriö on perustanut yhdeksi erillisyksikökseen Kriisinhallintakeskuksen eli CMC Finlandin (Crisis Management Centre Finland).

Suomen kansallinen siviilikriisinhallinnan järjestelmä on Euroopassa ja maailmassa ainutlaatuinen – ja voi ohjata muut jäsenmaat osallistumaan ei-sotilaallisiin kriisi- ja konfliktitehtäviin enemmän, jolloin Suomi vaikuttaa koko EU:n osallistumiseen.

Suomen selkeään kansalliseen järjestelmään kuuluvat politiikka- ja strategiaperusta, lainsäädäntö, talousarvio ulko- ja sisäministeriöiden pääluokissa, kansallinen koordinaatio- ja päätöksentekojärjestelmä, strateginen viestintä poliittisella tasolla eduskunnalle, julkisuudessa sekä ammatillisissa ryhmissä tulevina asiantuntijoina, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden valtavirtaistaminen toiminnassa ja keskitetty toiminta ja palvelutuotanto sisäministeriön alaisessa Kriisinhallintakeskuksessa[3]. Onnistuneen kansallisen järjestelmän vaikutuksesta Suomi on väkilukuun suhteutettuna Euroopan unionin jäsenmaiden suurin siviilikriisinhallintatoimija.

Suomen merkitys perustuu jatkossa erityisesti sen vaikutustyöhön EU:n yhteisessä toiminnassa ja muihin jäsenmaihin. Suomen tulee aktivoida, neuvoa ja ohjata muita jäsenmaita vastaavaan kansalliseen järjestelmään, jolloin kriisinhallinnan suorituskyky kasvaa ja Suomen kansallinen osuus ei ole enää kriittisesti yhtä merkittävää kuin tällä hetkellä.

Esitys

- Sisäministeriö pitää TAE2024 riittävänä ja oikeana esityksenä vastaamaan siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuden vaatimuksia.
- Sisäministeriö tukee ulkoministeriön ja puolustusministeriön määrärahaesityksiä osana kokonaisvaltaista kriisinhallintaa.

Lisätietoja: Antti Häikiö, neuvotteleva virkamies, antti.haikio@gov.fi, puh. 0295 488 202

[3] Valtiotyönantaja, huolenpitovastuu, henkilöstöhallinto, koulutus, logistiikka, tutkimus- ja kehittämistoiminta, kriisiviestintä, sidosryhmäyhteistyö.